

“DEMOKRATİK PLATONCULUK”: JOHN STUART MİLL’İN SİYASİ DÜŞÜNÇESİNDE ÇOĞUL OY

DEMOCRATIC PLATONISM: PLURAL VOTING IN JOHN STUART MILL'S POLITICAL THOUGHT

Murat KAÇER¹

ÖZET

Mill, tüm bireylerin kamu faaliyetlerine doğrudan katılımının mümkün olmaması nedeniyle ideal hükümet sisteminin temsili demokrasi olduğunu ileri sürmektedir. Alexis de Tocqueville’deki “çoğunluğun tiranlığı” düşüncesinden etkilenen Mill eğitilmiş ve nitelikli olan insanlara daha fazla oy hakkı (çoğul oy-plural voting) verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Platon’un filozofların kral veya kralların filozof olması gerektiğine ilişkin düşünceleri dikkate alındığında Mill’de görülen bu elitist tutum yeni değildir. Türkiye toplumu benzer elitizm tartışmalarına yabancı değildir. “Çoban ile profesörün oyu aynı mı?” ve benzeri kalıplarla elitizm tartışmaları belli aralıklarla gündeme gelmiştir. Mill’in çoğul oy düşüncesi hem demokratik eşitlik ilkesi ile hem de Mill’in özellikle insan doğasına dönük eşitlikçi bakışı ve siyasal katılımın yurttaşlar için bir okul olduğu fikriyle çatıştığı açıktır. Duncan (1973) da Mill’in tutumunu “*demokratik platonculuk*” olarak nitelendirmektedir. Bu çalışmada Mill’in demokrasi anlayışı, siyasal düşüncedeki elitizm ve elit teorileri aktarılmakta, Mill’in çoğul oy fikri Duncan’ın (1973) “demokratik platonculuk” kavramsallaştırması bağlamında ele alınmaktadır. Mill’in bütün eserlerinin Türkçe’ye henüz çevrilmediği düşüncesinden hareketle Mill’in siyasal katılım ve çoğul oy ile ilgili düşünceleri eserlerinden olduğu gibi çevrilmesine dikkat edilmiştir. John Stuart Mill’e Türkiye yazınında duyulan ilginin yetersizliği, başlı başına Mill’in çoğul oy düşüncelerine ve bu düşünceye dönük eleştirilere odaklanan, bilindiği kadarıyla, ilk çalışma olması bu çalışmaya özgün bir nitelik kazandırdığı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: John Stuart Mill, Demokratik Platonculuk, Çoğul Oy, Elitizm

¹ Arş. Gör., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, muratkacer@hotmail.com

ABSTRACT

Mill argues that the representative government is the ideal form of government because all people can't personally participate directly in politics. Mill, influenced by the "tyranny of the majority" in thought of Alexis de Tocqueville, pointed out that educated people should have more votes. Considering Plato's thoughts that kings should be philosophers, or philosophers kings, it seems that Mill's elitist attitude isn't new. "Should the shepherds have equal votes to professors?" and similar expressions of elitism have also been on the agenda in Turkey. It is clear that Mill's plural voting conflicts with his egalitarian view towards human nature and the idea of educative role of political participation. Duncan (1973) describes Mill's attitude as "democratic platonism". In this study, Mill's concept of democracy, elitism and elitist theories are explained and Mill's concept of pluralism is examined in the context of Duncan's concept of "democratic platonism". As all of Mill's works have not yet been translated into Turkish, it is paid attention to translate his thoughts on political participation and plural voting. It is believed that this study is significant and distinctive, considering the inadequate interest in Mill in the Turkish literature, focusing on Mill's thought on plural voting, in itself.

Keywords: John Stuart Mill, Democratic Platonism, Plural Voting, Elitism

GİRİŞ

John Stuart Mill liberalizmin önemli isimlerindendir. Özellikle liberalizmin temel ilkelerinden olan özgürlük ile ilgili yazdıkları referans niteliğindedir. Bununla birlikte Türkiye yazınında John Stuart Mill'e yeterli düzeyde ilgi gösterildiğini söylemek mümkün değildir.² John Stuart Mill'in *On Liberty* (Özgürlük Üzerine), *Utilitarianism* (Faydacılık) ve *the Subjection of Women* (Kadınların Esareti) gibi kitaplarının tam metin çevirileri bulunmakla birlikte başta Otobiyografisi olmak üzere siyaset, toplum ile ilgili önemli yazıların olduğu toplu eserleri ile mantık ve politik ekonomi ile ilgili yazdığı eserlerin çevirisi Türkçe 'de bulunmamaktadır. *Considerations on Representative Government* adlı kitabı ise 2017 yılı içerisinde Türkçe çevirisi yayınlanmıştır.

John Stuart Mill, siyasal katılımın bireylerin erdemini yükselten, değerli kılan ve aynı zamanda toplumsallaştırıcı ve eğitici işleve sahip bir olgu olduğuna inanmaktadır. Bu nedenle başta kadınlara da oy hakkı verilmesi olmak üzere siyasal katılımın kapsamının mümkün mertebe geniş tutulması gerektiğini belirtmektedir. Bununla birlikte Mill, tüm insanların kişisel olarak kamu

² Mill'in Türkiye yazınındaki yerine ilişkin fikirlerini benimle paylaşan Yrd. Doç. Dr. Mümin Köktaş'a teşekkür ederim.

faaliyetlerine doğrudan katılımının mümkün olmaması nedeniyle ideal hükümet sisteminin temsili demokrasi olduğunu savunmaktadır. Alexis de Tocqueville 'in *Amerika'da Demokrasi* kitabında yer verdiği “çoğunluğun tiranlığı” düşüncesinden etkilenen Mill, insanların teorik ve pratik bilgileri ekseninde hiyerarşik bir sınıflandırmaya tabi tutmuştur. Eğitim görmüş, aklını etkin kullanan, muhakeme ve muhasebe yeteneği gelişkin insanların; bu niteliklerden yoksun olanlardan daha iyi olduklarını ve bu nedenle daha fazla oy hakkı tanınması gerektiğini ileri sürerek çoğul oy³ hakkını savunmuştur. Platon'un filozofların kral veya kralların filozof olması gerektiğine ilişkin düşünceleri dikkate alındığında Mill'de görülen bu elitist tutumun kökenlerin oldukça eskiye dayandığı görülmektedir. Türkiye toplumu benzer elitizm tartışmalarına yabancı değildir. Eski bir mankenin, 2008 yılında katılımcısı olduğu televizyon programında 'dağdaki çobanla benim oyum eşit mesela. Niye?' ifadelerini kullanması, yine yakın dönemde, 2016 yılında, bir pop müzik sanatçısının bir gazete röportajında “parmak basanla 3 üniversite bitirenin oyu aynı mı?” görüşünü ileri sürmesi “çoban ile profesörün oyu aynı mı?” ve benzeri kalıplarla tanımlanmış ve gündeme gelmeye devam etmiştir. Mill'in kökenleri eskiye dayanan yönetimin bir azınlık sınıfa tahsis edilmesi fikrinin hem demokratik eşitlik ilkesi ile hem de Mill'in kendi siyaset felsefesi içinde, özellik insan doğasına dönük eşitlikçi bakışı ve siyasal katılımın yurttaşlar için bir okul olduğu fikriyle çatıştığı açıktır. Duncan (1973) da Mill'in tutumunu “*demokratik platonculuk*”, hatta “*burjuva demokrasisi platonculuğu*” olarak nitelendirmektedir. Bu çalışmada Mill'in demokrasi anlayışı, siyasal düşüncedeki elitizm ve elit teorileri aktarılmakta, Mill'in çoğul oy fikri Duncan'ın (1973) “demokratik platonculuk” kavramsallaştırması bağlamında ele alınmaktadır. Mill'in bütün eserlerinin Türkçe'ye henüz çevrilmediği düşüncesinden hareketle Mill'in siyasal katılım ve çoğul oy ile ilgili düşünceleri eserlerinden olduğu gibi çevrilmesine dikkat edilmiştir. John Stuart Mill'e Türkiye yazımında duyulan ilginin yetersizliği, başlı başına Mill'in çoğul oy düşüncelerine ve Mill'in bu düşüncelerine getirilen “demokratik platonculuk” eleştirisine odaklanan, bilindiği kadarıyla, ilk çalışma olması bu çalışmaya özgün bir nitelik kazandırdığı düşünülmektedir.

³ Çoğul oy, İngilizce'deki “*plural voting*” teriminin tam karşılığıdır ve bu şekilde kullanımı yaygındır. “*Plural voting*” teriminin “izafi oy” olarak çevrilmesinin daha uygun olacağını düşünüyorum. Bunun sebebi de *Plural voting* teriminin insanların sahip olduğu oy hakkı miktarının söz konusu kişilerin sosyo-ekonomik durumlarının “göreceliliği” ekseninde şekillendiğini ifade etmesi ve “izafi oy” teriminin de bu anlamı karşılayabilmesidir. Ama bu çalışmada karışıklığa mahal vermemek adına “çoğul oy” karşılığı kullanılmıştır.

1. JOHN STUART MİLL

John Stuart Mill, Victoria dönemi İngiltere'sinin düşünce alanını ve siyasal söylemini etkileyen en önemli düşünürdür. Mantığın en temel konularından politik ekonomiye, bilgi ve siyaset felsefesinden ahlak ve metafiziğe kadar birçok alanda temel eserler yazmıştır.

20 Mayıs 1806 tarihinde Londra'da doğan Mill, dönemin felsefi radikallerinden ve faydacı felsefenin en önemli isimlerinden olan James Mill'in en büyük çocuğudur. Mill pedagojik bir mühendisliğin ürünüdür. Hiç okula gitmeyen Mill, babası tarafından felsefi radikalizm ve faydacı felsefe için özel olarak yetiştirilmiştir. Runkle (1968, s. 419), Mill'in sadece felsefi radikallere katılması için değil; felsefi radikallerin eğitim ile ilgili teorilerine "kobay" (*guinea pig*) olarak hizmet etmesi beklentisiyle yetiştirildiğini belirtmektedir. Bu süreçte babasının arkadaşı olan Jeremy Bentham'ın da katkıları olmuştur. Hatta James Mill'in başına bir şey geldiğinde Bentham, onun oğluna bakacağını da vaat etmiştir. Mill'in 14 yaşındayken Fransa'ya gitmesi ve Fransızca öğrenmesinde Jeremy Bentham etkili olmuştur. Oldukça yorucu ve zor olan bu pedagojik mühendislik başarılı olmuştur. John Stuart Mill Yunancayı ne zaman öğrenmeye başladığını kendisi bile hatırlayamadığını belirtmektedir. Mill'e Yunanca'yı öğrenmeye üç yaşında başladığı söylenmiştir. Sekiz yaşında Latince öğrenmeye başlayan Mill'in sekiz yaşından 12 yaşına kadar okuduğu bazı Latince ve Yunanca kitaplar: tarihçi Herodot'un tüm kitapları, Xenophon'un *Cyropaedia'sı*, Sokrates'in hatıraları, Plato'nun ilk altı diyalogu, Virgil, Aeneid'in kitapları; Horace ve Cicero'nun kitapları, Odyssey, Aristophanes'in eserleri, Thucydides'in tüm kitapları ve Aristo'nun Retorik kitapları sayılabilir (Mill, 2009b, s. 8-14). Mill öncelikle dil öğrenimi için Latin ve Yunan klasiklerini okumaya başlamıştır. 12 yaşından sonra ise artık bu kitapların içeriğini anlamaya, kitapların fikirlerini müzakere ve muhakeme etme üzerine odaklanmaya çalışmıştır. Mill'in aldığı bu eğitim ezberci ve kolaycı bir eğitim değildir. James Mill aslında oğluna balık tutmayı öğretmiştir. Zaten Mill de sonucuna düşünülerek varılacak olan herhangi bir sorunun, babası, o kendisi bulmadan açıklamadığını belirtmektedir (Mill, 2009b, s. 34).

Mill, 1823 yılında 17 yaşındayken babasının da çalıştığı İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nde çalışmaya başlamıştır. Mill'in buradaki çalışmaları 1858 yılındaki emekliliğine kadar 35 yıl sürmüştür. Yoğun olmayan bu meşgalesi ona bilimsel faaliyetlerine yoğunlaşacağı vakit ve aynı zamanda da belli bir gelir sağlamıştır.

20 yaşına geldiğinde aldığı ağır eğitimin etkisi, çocukluk dönemini yaşatlarından farklı geçirmesi ve diğer faktörlerin eklenmesiyle birlikte Mill, kendi ifadesiyle, "zihni bir bunalıma" girmiştir. Çoğu insanın yaşadığına benzer, kendi kendine sorduğu " farz et ki hayatta tüm istediğin gerçekleşti, her istediğin oldu, bu sana bitmez tükenmez bir mutluluk mu sağlayacak?" sorusuna verdiği "hiç" cevabı bunalımının bir özetidir. Romantizm ve şiirle aşinalık kurması Mill'in yaklaşık bir yıl süren bu buhrandan çıkmasında önemli rol oynamıştır. Anılarında zihinsel

bunalımdan çıkacağı beklentisi olmadan ilk kez okuduğu Wordsworth'un hayatında önemli bir etkiye sahip olduğunu belirtmektedir (Mill, 2009b, s. 146). Kendi yurttaşı Coleridge ile Goethe gibi Alman yazarların eserleri de bu bunalımdan kurtulmasında etkili olmuştur.

Mill, bunalıma girdiği 1826 yılından dört yıl sonra, 1830 yılında Harriet Taylor adında evli bir kadınla tanışmış ve aralarında duygusal bir ilişki başlamıştır. Harriet Taylor'ın eczacı olan ve entelektüel konulara pek yatkınlığı olmayan kocası John Taylor bu ilişkiye ılımlı yaklaşmıştır. 20 yıl boyunca devam eden ilişkileri John Taylor'ın 1849 yılında ölmesiyle birlikte 1851 yılında evliliğe dönüşmüştür. Mill ile Harriet'in evlilikleri Harriet'in 1858 yılındaki ölümüne kadar yedi yıl sürmüştür (Mill, 2009b).

Mill karısının ölümünden sonra 1865 yılında meclis üyeliğine seçilmiştir. Mecliste kadınlara oy hakkı verilmesi, zorunlu oy ve doğum kontrolü gibi dönemde radikal sayılacak konularda yasa teklifi vermiştir (Reeves, 2007, s. 7). Mill'in parlamento kariyeri üç yıl sürmüş ve 1868 yılında yapılan seçimlerde tekrar seçilememiştir. Vekillikten sonra zamanını karısının gömüldüğü Fransa ile İngiltere arasında geçiren Mill, 1873 yılında ölmüş ve karısının yanına gömülmüştür. Son sözlerinin üvey kızına söylediği “biliyorsun ki ben üzerine düşeni yaptım” olduğu belirtilmektedir (Capaldi, 2004, s. 356).

2. MİLL'İN DEMOKRASİ ANLAYIŞI

John Stuart Mill'in demokrasi anlayışı faydacı felsefe, özgürlük, eşitlik, siyasal katılımın doğasına dönük görüşleri ekseninde şekillenmiştir. Mill, bu konudaki en temel görüşlerini *Considerations on Representative Government*⁴ (Temsili Hükümet Üzerine Düşünceler) adlı kitabında ortaya koymuştur. Parlatonun sayısından yasamanın süresine, ulusal organların işleyişinden yerel organların işleyişine kadar birçok ayrıntıyı tartıştığı bu kitabın özü, Mill'in bir bölümün başlığı olarak da kullandığı “ en ideal idare şeklinin temsili hükmet olduğu” fikridir. Mill, bir anlamda bahsi geçen ayrıntıları tartışarak temsili hükümet için bir yol haritası çizmektedir. *Considerations on Representative Government* kitabı temsili demokrasi için kurumsal ve pratik bir konsept geliştirmekte, özellikle “Özgürlük Üzerine” ve diğer kitaplarında kurumsallaştırdığı fikirleri bir anlamda kurumsallaştırmaktadır. Yine *Thoughts on Parliamentary Reform* (Parlamento Reformu Üzerine Düşünceler) adlı yazısı da siyasal katılım ve demokrasi anlayışını ortaya koyan başka bir temel eseridir.

Tüm yurttaşların siyasal sürece katılımı Mill'in düşüncesinde en temel ilkedir. Bu bağlamda Mill, vatandaşlığı siyasal sürece katılım ile özdeşleştirir. Ona göre

⁴ Mill'in siyaset ve demokrasi anlayışının anlaşılması için önemli bir eser olan bu kitabı “Demokratik Yönetim Üzerine Düşünceler” adıyla 2017 yılında Türkçe olarak yayımlanmıştır. Bkz. Mill, John Stuart (2017). Demokratik Yönetim Üzerine Düşünceler, (çev. Özgüç Orhan), İstanbul: Pinhan Yayıncılık.

“siyasi katılımın tüm süreçlerinden dışlanan bir kişi vatandaş değildir. Böyle bir bireyde bir yurttaşın sahip olduğu duygu ve düşünceler yoktur.” (Mill, 1977, s. 322)

Yine Mill (1977, s. 323) “tüm hükümetler ve yönetimlerin her bir birey yönetiminde ve karar alma sürecinde söz sahibi oluncaya kadar eksik ve kusurlu” olduğunu belirterek siyasal katılımın “ideal” yönetim anlayışının tamamlayıcısı olduğunu ifade etmektedir.

Siyasal katılımın bireyler için önemini vurgulayan Mill, imkân tanındığı halde siyasal süreçlerden kendisini uzak tutan insanları da ağır şekilde eleştirmekte, siyasal katılımın insanların kendi ülkelerine, şehirlerine duydukları aidiyet ve çıkar duygusunun bir sonucu olduğunu belirtmektedir.

Modern zamanlarda siyasete aktif bir ilgi göstermek, zihni daha önemli meselelere ve düşüncelere yükselten ilk şeydir, bireysel ve ailevi bencilliğin dar kalıplarından kurtulmanın ilk adımıdır, gündelik meşguliyetlerden ilk kez dışarıya açılmaktır. Özgür bir ülkede yasaklanmadığı halde siyasete ilgi göstermeyen bir kişi aşırı ilgisiz, aşırı aptal veya aşırı bencil olmalıdır. Bu bireyin kendisini ve kişisel bağlantılarını doğrudan ilgilendirmedikçe başka hiç bir şeyle ilgilenmeyeceğini göstermektedir. Kendi ülkesine, kendi şehrine ortak bir çıkar duygusu hisseden bir kişinin siyasete ilgi duymaması zaten imkânsızdır. (Mill, 1977, s. 322-323)

Mill düşüncesinde siyasal katılım eğitici bir niteliğe sahiptir. İnsanların sosyal ve kamusal faaliyetlere katılımının, onların entelektüel ve ahlaki kapasitelerini geliştireceğini de savunmaktadır.

İnsanların karar alma sürecine katılması, siyasi ve diğer seçim ile ilgili haklarına sahip olması ve bu haklarını kullanması insanların popüler zihnini hem moral hem de düşünsel anlamda eğiten en temel araçlardan biridir (Mill, 1977, s. 323)

Mill, siyasal katılımı sadece ulusal seçimlere katılmakla sınırlamaz. Mill vatandaşların yerel siyasete ve karar alma sürecine, kooperatiflere de katılmalarını savunmaktadır (Zakaras, 2007, s. 200).

Siyasal katılımın “iyi” bir şey olmaktan ziyade “zorunlu” olduğunu ifade eden Mill, Mecellenin “def-i mefâsid celb-i menâfi’den evlâdır” hükmünü andırırçasına kadın ve erkeklerin yönetilmekten ziyade kötü yönetilmemek için siyasal haklara ihtiyaç duyduklarını belirtmektedir (Mill, 2009a, s. 214).

Mill siyasal katılımı bireylerin erdemini yükselten, değerli kılan bir olgu olduğunu belirtirken, kast ettiği bireylerin kendi kendilerini doğrudan yönetmesi değildir. Mill, yukarıda da ifade edildiği gibi en ideal hükümet sisteminin temsili demokrasi olduğunu belirtir.

İdeal olarak en iyi hükümet biçiminin, egemenliğin ya da en üst kontrol gücünün son kertede topluluğun tamamına tahsis edildiği yönetim anlayışı olduğunu göstermekte bir zorluk yoktur. Her vatandaş bahsi geçen nihai egemenliğin kullanımında sadece söz sahibi değildir; aynı zamanda en azından zaman zaman yerel veya genel kamusal faaliyetlerde aktif olarak görev alma imkânına da sahiptir (Mill, 2009a, s. 69).

Mill, siyasal katılımının kapsam ve yoğunluğunun mümkün merteye geniş tutulması gerektiğini savunur; fakat tüm insanların kişisel olarak kamu faaliyetlerine doğrudan katılımının mümkün olmaması nedeniyle temsili demokrasiyi öne çıkarmaktadır.

Sosyal devletin bütün gerekliliklerini tam olarak karşılayabilecek tek yönetim biçiminin tüm insanların katılımına imkân sağlayan yönetim olduğu açıktır. En küçük kamusal faaliyette bile olsa herhangi bir katılım yararlıdır. Katılım, her yerde, toplumun genel gelişme derecesinin izin verdiği ölçüde büyük olmalıdır. Herkesin devletin egemen gücünün bir parçası olduğunu kabul etmekten daha fazla arzu edilen bir şey yoktur. Ancak herkesin kişisel olarak tüm kamu faaliyetlerinin yürütülmesine katılımının mümkün olmaması, mükemmel yönetimin ideal şeklinin temsili olmasını zorunlu kılmaktadır (Mill, 2009a, s. 87).

Mill'in temsili demokrasiyi savunmasında sadece bireysel tatmin arayışlarına bir sınır koyduğu için değil; aynı zamanda bireyselliğin bağımsız gelişiminin önemli bir parçası olması da etkilidir (Held, 2006, s. 79).

Mill'de demokrasinin temel gayesi, insanların iktidar arzularını tatmin etmeleri değildir. Demokrasi insanların yöneticilerinin karar ve eylemlerini kontrol edip, değerlendirip ve sorgulamalarını sağlayarak özgürlüklerini güvence altına almalarını sağlamaktadır (Urbinati, 2002, s. 32). Bu nedenle Mill'in benimsediği demokrasi modelinde kamusal karar alma sürecinin yasallığını destekleyen, gücün kötüye kullanımını engelleyen ve bireysel özgürlüğü koruyan önemli anti-majoriteryen kurumlar bulunmaktadır (Riley, 2007, s. 222).

3. ELİTİZM VE ELİT TEORİLERİ

Elit (seçkin) kelimesi on yedinci yüzyılda üstün nitelikteki lüks malları tanımlamak için kullanılmıştır. Sonradan bu sözcüğün kullanım alanı genişlemiş ve birinci sınıf askeri birlikle ya da soyluluktaki yüksek mertebeler gibi üst sosyal grupları kapsamaya başlamıştır. Seçkin kavramının sosyal ve siyasal literatürde sık kullanılmaya başlaması Kıta Avrupa'sında on dokuzuncu yüzyılın sonlarında olmuştur (Bottomore, 1997, s. 7-8).

Elitizm, siyasi ve sosyal literatürde belli niteliklere sahip kişilerin (bir azınlığın) devlet yönetiminde sorumlu olması, dolayısıyla aristokratik ve oligarşik bir

düzenin varlığını tanımlamaktadır. Bu bağlamda elitist düşünce, siyasetin özerk ve belirleyici olduğu görüşünden hareketle şekillenmiştir (Vergin, 2003, s. 111).

Elitizmin kuramsal bir çerçeveye oturtulması ve buna dönük birtakım teorilerin geliştirilmesi her ne kadar on dokuzuncu yüzyıldan sonra yaygınlık kazanmışsa da seçkin bir azınlığın yönetimi düşüncesi oldukça eskidir. Bu bağlamda ilk elitist yaklaşımın sahiplerinden biri Platon'dur. Platon'un devlet anlayışında ideal devlet bilge bir azınlığın yönetimini öngören aristokratik bir düzendir. Bu ideal devlette üç toplumsal sınıf bulunmaktadır. Bunlar üreticiler, koruyucular ve yönetenlerdir. Platon'a göre devlet yönetimi için akıllı, değerli, üstelik de toplumla ilgili insanlar bulunmalıdır. Platon ya filozofların kral ya da kral olanların filozof olması gerektiğini; toplumun anarşi, kaos ve diğer bunalımlardan bu şekilde kurtulacağını iddia etmektedir (Ağaoğulları, 2014, s. 100; Tunçay, 2006, s. 64; Göze, 2015, s. 21). Yöneten sınıfın dışında kalanlar; toplumun bütün üretici güçleri, toplumun varlığını sürdürmek için ihtiyacı olan maddi ürün veya malların üretimi ve dağıtımı için çalışan kesimlerin tümüdür (Arslan, 2006, s. 409).

Platon ve daha sonra Aristo'da da görülen elitist yaklaşımının kuramsallaştırılmasında Vilfredo Pareto, Roberto Michels, Gaetona Mosca, Joseph Schumpter ve Wright Mills gibi yazarlar önemli rol oynamıştır (Vergin, 2003, s. 112- 120). "Elit teorileri" olarak adlandırılan bu kuramlar Marxist toplumsal sınıflar ve sınıf çatışması analizine karşı liberal kuramcılar tarafından sistemleştirilmiştir (Duverger, 1998, s. 160, Bottomore, 1997, s. 23).

Mosca elit ve kitle arasında bir ayırım geliştiren ilk yazardır. Fakat Mosca'nın çalışmalarında "elit" (seçkin) kavramı değil, "yönetici sınıf" ya da "siyaset sınıfı" tabiri bulunmaktadır. Mosca toplumsal yapının "yönetici sınıf/ siyaset sınıfı" ve "yönetilen sınıf" olmak üzere iki ayrı kutuptan oluştuğunu belirtmektedir. Mosca, bunun evrensel bir gerçeklik olduğunu da belirtmektedir. Çünkü ona göre bu durum, her toplum ve siyasal rejim için geçerlidir. Yönetici sınıf, kemiyet (nicelik) itibarıyla azınlıktadır; fakat siyasal sistemi ve iktidar olgusunun işlevlerini kendinde toplar; kaynakların dağıtımında ve paylaşılmasında söz sahibidir. Aynı zamanda yönetici sınıf bir siyasal formül yardımıyla bu somut ve pratik durumu da meşrulaştırır. Bu açıdan keyfiyeti (niteliği) yüksektir. Yönetilen sınıf ise nicelik itibarıyla çoğunluktadır. Bu sınıf yöneten sınıfın gözetiminde ve denetimindedir; mevcut normatif kurallara uymaktadır (Vergin, 2003, s. 116-117; Duverger, 1998, s. 162-163).

Pareto, Mosca'dan farklı olarak 'yönetici sınıf' kavramını yerine "elit" kavramını kullanmıştır. Pareto'ya göre tarih belirli bir elit grubunun bir döngü içerisinde birbirlerini ikame etmelerinden ve nöbetleşmelerinden ibarettir ve bu yönüyle "aristokrasilerin mezarlığıdır" (Pareto, 2005, s. 35-39). "Elit dolaşımı" olarak kuramsallaştırdığı bu düşüncesine göre, toplumda siyasal ve sosyal işleyişin üst tabakasında belli bir elit kesim bulunmaktadır (Vergin, 2003, s. 113-

114). Bu kesim kendi faaliyet dallarında en yüksek endekslere ya da notlara sahip olan insanlardır. Bir okulda en yüksek notları alan öğrenci, bir şirkette en yüksek performansa sahip çalışan veya bir siyasi dizgede seçimleri kazanıp iktidarı ele geçiren siyasetçilerin oluşturduğu sınıf seçkinler sınıfıdır (Bottomore, 1997, s. 8). Bu bağlamda Pareto'da elitler "hükümet/siyasi elitler" ve "hükümet dışı/siyaset dışı elitler olmak üzere iki ayrı kesimden meydana gelmektedir (Duverger, 1998, s. 161). Elit dolaşımı toplumsal barışı ve uyumun sağlanmasında önemli bir işlev yüklenmektedir. Çünkü bu döngünün içine katılmak soy ya da başka ihtiyari olmayan niteliklere göre değil; bireysel niteliklere göre olduğundan toplumun alt katmanları bu döngüyü beslemektedir. Böylece yönetilen sınıfın her bireyi gerekli nitelikleri edindiğinde elit kesiminin parçası olmak için adaydır (Duverger, 1998, s. 162).

Joseph Schumpeter ise demokrasiyi bir amaç değil, bir yöntem (vasıta) olarak değerlendirmektedir. Demokrasi; insan hakları, özgürlük, eşitlik ve adalet gibi ideallerin gerçekleştirilmesinde çok önemli olabilir; ama bu ideallerden biri değil, bu ideallere giden bir yol ve yöntemdir. Demokrasi, Schumpeter'e göre yönetici kadrolar arasında bir rekabettir; halk yönetimi değildir. Zaten halk da, siyasal süreci tek başına yürütecek zihni ve pratik donanımlardan yoksundur. Bu noktada halk güvendiği bir kadroyu, karar alma sürecini ve siyasal sistemi yönetmek için destekleyip iktidara getirmekte; rekabet sürecindeki diğer elit aktörleri reddedip, yönetim hiyerarşisinden dışlamaktadır (Vergin, 2003, s. 120-122).

C. Wright Mills de ABD toplumunda elit kesimini üç farklı gruptan oluştuğunu iddia etmektedir. Bunlar siyasal kurumlardaki üst kademe yöneticiler, askeri liderler ve büyük şirketlerin yöneticileridir. Bu gruplar karşılıklı taviz ve uzlaşılarda işbirliği yapıp homojen bir grup oluşturmakta ve iktidarı paylaşmaktadır (Vergin, 2003, s. 123-124).

Avrupa ve özellikle Almanya'daki Sosyalist partilerin ile bazı işçi sendikalarının iç yapılanmalarını ve davranışlarını inceleyen Roberto Michels de örgütler söylem ve formal (resmi) düzeyde her ne kadar demokratik olduklarını belirtse, yönetici kadrosu düzenli aralıklarla yapılan seçimler neticesinde belirlense de nihai kerte de yönetimi ele geçirip kendi menfaatlerine hizmet edecek şekilde örgütlerde güç ve sorumluluğu ele alan küçük bir kurmay heyetin, elit grubun ortaya çıkacağını savunmaktadır. Bu durumu "oligarşinin tunç yasası" olarak niteleyen Michels, demokrasinin örgütlenmeyi, örgüt yapılarının da "doğası" gereği oligarşik bir yapıyı meydana getirdiğini belirtmektedir (Duverger, 1998, s. 175-176; Vergin, 2003, s. 116-117)

Türkiye toplumu da açıkçası elitizm tartışmalarına belli aralıklarla şahit olmaktadır. Eski bir manken olan Aysun Kayacı'nın, 2008 yılında katılımcısı olduğu televizyon programında 'dağdaki çobanla benim oyum eşit mesela. Niye?' ifadelerini kullanması ve yine aynı programda bulunan ve Türkiye'nin çok okunan edebiyatçılarından olan Pınar Kür'ün de destek çıkması toplumda

uzun süre tartışılmıştır. Sonraki tartışmalarda bu elitist tutum “çoban ile profesörün oyu aynı mı?” ve benzeri ifadelerle gündeme gelmeye devam etmiştir.

Yakın dönemde de bir pop müzik sanatçısı olan Erol Evgin 2016 yılında verdiği röportajda “parmak basanla 3 üniversite bitirenin birer oy hakkı olması adaletli mi?” demesi başka bir elitist yaklaşımın örneğidir.

Platon’da görülen ve daha sonra başka yazarlar tarafından kuramsallaştırılan elitist düşünce liberalizmin önemli isimlerinden olan J. Stuart Mill’de de görülmektedir.

4. DEMOKRATİK PLATONCULUK VE MİLL

Duncan (1973, s. 259) Mill’in halkın siyasal katılımını önemsemesinin, temsili demokrasilerde siyasal katılımın eğitici rolüne ilişkin vurgusunun demokratik olduğunu; fakat eğitimsiz halk yığınlarını bir tehdit unsuru olarak görmesi ve eğitilmiş kişileri yüceltmesini “*demokratik platonculuk*”, hatta “*burjuva demokrasisi platonculuğu*” olarak nitelendirmektedir.

Mill’in bu tutumunda aynı dönemde yaşadığı, “zamanımızın Montesquieu’sü” dediği ve 1835-1869 yılları arasında belli aralıklarla mektuplaştığı Tocqueville’in “çoğunluğun tiranlığı” (*tyranny of majority*) düşüncesi etkili olmuştur (Pappé, 1964, s. 219). 1805’de Fransa’nın kuzeyinden Normandiyalı soylu bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelen Tocqueville, 1831-1832 yılları arasında bir yıldan az bir süreyle Amerika’da bulunmuştur. Bu seyahatinden sonra Amerika’daki (Yeni Kıta’daki) gözlemlerini iki cilt halinde yaklaşık beş yıllık arayla çıkardığı *Amerika’da Demokrasi* kitabında yazmıştır. 1835 yılında çıkan ilk cildin ikinci kısmında “çoğunluğun tiranlığı” konusunu işlemektedir. Burada Tocqueville, Amerika’da aşırı bir özgürlüğün olduğunu belirterek buna karşı olmadığını; fakat çoğunluğun tiranlığına, hükümlerine karşı güvence ve teminatın az olduğunu belirtmektedir. Ona göre demokratik bir toplumda çoğunluğun gücü sınırsız, her şeye söz geçiren ve karşı konulamaz bir hale gelebilir. Bir birey veya kurum haksızlığa uğradığında başvuracağı tüm kişi, kurum veya kuruluş çoğunluğun tercihi ekseninde şekillendiği için (kamuoyu dâhil) haksız veya mantıksız kararlara karşı başvurulacak etkin ve sonuç alıcı bir merci yoktur. Bu nedenle Tocqueville çoğunluğun arzularına boyun eğmeyecek kurumların ihlas edilmesi gerektiğini savunmaktadır (Tocqueville, 2016, s. 262-263) Bu amaçla ademi-merkeziyet ve özgür kurumları gerekli gören ve eğitimsiz halk yığınlarından korkan Tocqueville, eşitliğin devrimler yoluyla despotluğa varacağından endişe etmiş ve bu nedenle halk egemenliğine bir takım sınırların getirilmesini savunmuştur (Dinçkol, 2004, s. 163).

Mill, Tocqueville’e oldukça fazla ilgi göstermiştir. Tocqueville’in kitabının ciltleri hangi yılda yayınladıysa kendisi de aynı yılda bu ciltleri değerlendiren yazılar yazmıştır. Böylece Amerika’da Demokrasi kitabının ilk cildinin yayınladığı 1935 yılında Mill "De Tocqueville on Democracy in America (Vol.

I)” (*Amerika’da Demokrasi Üzerine De Tocqueville I*) ve aynı kitabın ikinci cildinin yayınladığı 1940 yılında "De Tocqueville on Democracy in America (Vol. II)” (*Amerika’da Demokrasi Üzerine De Tocqueville II*) adında ilgili kitabın incelemesi ve kitaba ilişkin değerlendirmelerini yapmıştır. Mill "De Tocqueville on Democracy in America (Vol. I)”de Tocqueville’in demokrasiyi inceleme örneklerini ortaya koyan, iyi ve kötü özelliklerini ve eğilimlerini birbirinden ayıran, demokrasinin nasıl iyileştireceği noktasında sorular soran yazarlar arasında ilk olduğunu belirtmektedir (Mill, 1973a, s. 56-57). Yine Mill bu yazıda ideal devlette idarenin en akılların elinde olmasını, bunların sayısının da az olması gerektiğini belirtmektedir. Ona göre halk egemenliğin sahibidir; ama bunu kendisinden daha yetenekli ve ehliyetli kişilerin eliyle kullanması gerekir, Milli Savunma Bakanı nasıl bir komutan, komutan da nasıl bir ordu doktoru görevlendiriyorsa halk da aynı şekilde zihni ve pratik donanımları kendisinden daha nitelikli kişilere tabi olmalıdır.

Söylemeye bile gerek yoktur ki en ideal hükümet en akıllıların yönettiğidir. Bu akıllı kişilerin sayısı da daima az olmalıdır. Halk efendi olmalıdır; ama onlar kendilerinden daha yetenekli kişileri istihdam etmesi gereken efendiler olmalıdır. Askeri komutanı atayan bakan ya da askeri doktoru atayan ordu komutanı gibi... İnsanlar da aynısını yapmalıdır (Mill, 1973a, s. 72).

Bu bağlamda Mill siyasal gücün despotik kullanımını eleştirmektedir. Bunun sebeplerinden biri bunu uzun vadede pratik olmaması ve verimsizliğinden ötürüdür, aynı zamanda Mill bu kendi başına böyle bir olguyu istememektedir (Held, 2006, s. 81)

Mill’in Tocqueville’deki çoğunluğun tiranlığı ile ilgili duyduğu endişelerin ürünü olan çoğul oy sonradan başka nedenlerle terk edilse de Mill düşüncesinde önemli bir yer edinmiştir.

5. MİLL VE ÇOĞUL OY (PLURAL VOTING)

Mill’in çoğul oy ile ilgili görüşleri İngiltere’deki seçim sistemlerinin gelişimi ekseninde şekillenmiştir. İngiltere’de oy hakkı on dokuzuncu yüzyıldan yirincinci yüzyıla uzanan süreçte bir dizi reformlarla genişletilmiştir. 1832 yılından önce, İngiltere’de kadınların oy kullanma hakkı yoktu. Erkek seçmenlerin sayısı da öngörülen önemli mülkiyet sahipliği ve diğer şartlar nedeniyle sınırlıydı. 1832 yılından başlayarak belirli zamanlarda seçim kanunlarında yapılan değişikliklerle oy hakkı genişletilmiştir. Bunlardan biri de işçi sınıfının oy hakkı elde etmesidir. Bu durum Mill için bir ikilem meydana getirmiştir. Oy hakkının eğitici olduğuna olan inancıyla işçilerin oy kullanma pratikleriyle siyasal bilinçlerinin artacağı gerçeğinin yanında İngiltere’deki o zamanki politik yapıda herhangi bir düzenleme ve yeniden yapılandırma yapılmadan tüm işçilere oy hakkı verilmesi Avam Kamarasında onların temsilcilerinin çoğunluk elde etmesiyle sonuçlanacaktı. Bu da gelen temsilcilerin dar görüşlü ekonomik

önlemlerle hem kendilerine hem de toplumun genelinin zararına olacak tedbirler almasına yol açacaktı (Miller, 2010, s. 181-182)

Mill seçim sisteminde yapılan bu değişiklere ilişkin görüşlerini 1859 yılında yazdığı *Thoughts on Parliamentary Reform* adlı yazısında dile getirmiştir. Bu yazısında Mill, insanların teorik ve pratik bilgileri ekseninde hiyerarşik bir sınıflandırmaya tabi tutmuştur. Eğitim görmüş, aklını etkin kullanan, muhakeme ve muhasebe yeteneği gelişkin insanların; bu niteliklerden yoksun olanlardan daha iyi olduklarını ve bu nedenle daha fazla oy hakkı tanınması gerektiğini savunmuştur.

Okuyabilen, ancak yazamayan veya hesaplama yapamayan bir kişi, her ikisini de yapabilen biri kadar iyi olamaz. Okuma-yazma ve hesaplama kabiliyeti olup doğal cisimlerin veya başka yer ve ülkelerin özelliklerini, kendisinden önce yaşamış olan insanların özelliklerini, benzer canlıların fikir, düşünce ve uygulamaları konusunda herhangi bir bilgiye sahip olmayan kişiler de bu vasıflara sahip kişiler kadar iyi değildir. Okuyarak veya diyalog kurarak, en akıllı insanların (erkeklerin) en değerli düşünceleriyle veya erdemli bir hayatın büyük örnekleriyle aşinalık kuramayan insanlar, bunları yapanlardan iyi olamaz. Kendisini çeşitli bilgilerle donatan; ancak bu bilgileri özümsememiş, bu bilgilerin açık ve tutarlı bir muhakemesini yapamamış, kendi zihnini hiç kullanmamış veya kendi gözleminde, deneyimlerinden özgün bir düşünce elde etmemiş bir kişi bunları başaran insanlardan iyi olamaz (Mill, 1977, s. 323-324).

Teorik ve pratik bilgilere göre birden fazla oy hakkı edinimiyle ilgili aşağıdaki ifadeler de Mill'in tutumunu daha açık bir şekilde yansıtmaktadır. Mill'e göre (1977, s. 324-325)

... gerçekleştirmenin en doğrudan ve etkili yolu, üstün bilgi ve yetişme şartlarına göre daha rasyonel hareket edenler lehine oy çokluğu (çoğul oy) uygulamasıdır. Eğer sıradan vasıfsız bir işçinin bir oyu varsa, daha pratik bir zihne sahip ve birtakım dış doğa kanunlarını bilen vasıflı bir işçinin iki oyu olmalıdır. Mesleęi belli oranda genel kültür, ahlak ve entelektüel nitelikler gerektiren bir ustabaşı belki de üç oy hakkına sahip olmalıdır. daha geniş bir fikir ve bilgi yelpazesine ihtiyaç duyan, birçok farklı pratik işlere rehberlik eden veya buna katılan bir çiftçi, üretici ya da tüccar üç ya da dört oy hakkına sahip olması gerekir. Uzun, kesin ve sistematik bir zihinsel emek gerektiren herhangi bir meslek mensubu kişinin - avukat, doktor veya cerrah, din adamı, edebiyatçı, sanatçı, kamu görevlisi (veya herhangi bir meslekte yeterliliği aşmış kişiler) beş veya altı oy hakkına sahip olması gerekir. Herhangi bir üniversiteden mezun olan veya herhangi bir eğitimli topluluğun özgürce seçilmiş üyesi olan bir kişi, bu sayılanlardan daha fazla oy hakkına sahip olmalıdır. Yükseköğrenim dallarının öğretildeği resmi olarak tanınan herhangi bir eğitim kurumunda eksiksiz bir eğitim sürecini başarıyla tamamlayıp diploma hakkı

kazananların birden fazla oy hakkına sahip olması gerekir. Ayrıca ülke genelinde gönüllü olarak çalışacak (Oxford gibi üniversiteler) ve kişilerin birden fazla oy hakkına sahip olmasını sağlayacak yeterliği haiz olduğuna dair sertifikalar verecek kurumların inşa edilmesi gerekmektedir. Sadece maddi yeterlilikten kaynaklı üstün öğretim karinesi şu anda kabul ettiğimiz düzenlemeler sisteminde kabul edilemez niteliktedir. Bu bazen başarısız, aynı zamanda aleyhine işlediği durumlar için de haksız bir varsayımdır. Bunun önlenmesi için aslında belirleyici olan ve dikkate alınması gereken şey eğitimidir. Eğitim de doğrudan veya gelir, vergi veya yaşadığı evin niteliği gibi maddi şeylerden daha fazla güçlü kanıtlarla test edilebilir. Mükemmel bir seçim sisteminde herkes oy hakkına sahip olmalıdır. Herkesin en az bir oy hakkına sahip olduğu seçim sistemi kusursuzdur. Fakat toplumda aldığı eğitimin niteliğine ve niceliğine göre eğitilmiş kişiler birden fazla oy hakkına sahip olmalıdır. Kusursuz bir temsili hükümet sisteminde de bunlardan biri olmadan diğer kabul edilemez. Dolayısıyla eğer eğitilmiş kişiler birden fazla oy hakkına sahip olmasa herkesin oy hakkına sahip olması bir anlam ifade etmez. Oy hakkının belli bir sınıfa verildiği bir toplumda da eğer yine çoğulcu oy olmasa bu şartlarda oligarşi içinde oligarşi doğar

Aslında John Stuart Mill'in düşüncesinde tüm insanlar eşittir. Bu bağlamda Mill, köleliğe karşı çıkmaktadır. Sadece bebek veya yarı-barbar toplumlarda insanların kendi ihtiyarı ve rızası olmadan başka bir tasarruf altına girebileceğini belirtmektedir. Fakat Mill, oy hakkını bundan istisna tutmakta ve "çoğul oyun" (*plural voting*) insanların eşitliği meselesine zarar vermediğini iddia etmektedir.

Eğitimi olmayan birinin köle, serf veya herhangi birine tabi kılmanın haklı bir gerekçesi söz konusu olamaz. Herhangi bir bireyi ya da sınıfı başka birine tabi kılmak, her zaman ve zorunlu olarak her taraf için de felaket doğurur. İnsanın herhangi bir kesimi üzerinde onlara danışma zorunluluğu ve onların ihtiyarı olmaksızın güç kullanmak ve onlar üzerinde tasarruf sahibi olmak, yalnızca bebeklik dönemlerinde veya yarı barbar bir toplumda tolere edilebilir. Herhangi bir uygar durumda, iktidar, kararlarından dolayı sorgulanma ve yönetilenlerin vicdan ve duygularına göre verdikleri tavsiye ve önerileri dinleme ve uygulama durumunda muaf tutulmamalıdır. Toplumun mevcut durumunda ve temsili kurumlar altında, bu zorunluluğu topluluktaki diğer tüm insanlara olduğu gibi egemen sınıflar üzerinde de, "her kişiye bir oy hakkı" vermek dışında empoze etme biçimi yoktur. Ancak, oy hakkının genişletilmesinin reddi ile topluluk içinde eşitlik adı altında eğitilmiş bireyler ile eğitimsiz bireylere birer oy vermenin kabul edilmesi arasında büyük bir fark vardır. İkisi aynı şey değildir. Özellikle toplumda eğitimsiz insanların eğitilmiş insanlardan oldukça fazla sayıda bulunması "her bireye bir oy" durumunu daha önemli hale getirmektedir. Ahlak meselesinde başkaları üzerinde güç kullanma diye bir hak yoktur. Oy kullanma da güç kullanmadır. Herkes oy

kullandığında, hem pratikte hem de zorunlu olarak gerçekte, eğitilmiş insanlara daha fazla oy kullanma hakkı verilmesi, daha yetenekli, daha yetkili ve toplumsal hayatın işleyişine dair daha fazla pratik bilgiye sahip kişilerin bu yüksek yeterlilikleri ve kabiliyetleri oranında daha fazla etkileme gücü sağlanması gerekir (Mill, 1977, s. 324)

Mill hükümet sistemlerin bireylerin katılımına imkân verdiği müddetçe mümkün olduğunu, sistemin kalitesinin bireylerin siyasal katılımıyla orantılı olduğunu ifade eder, fakat bunun katılımın herkes için aynı keyfiyette olamayacağını iddia etmektedir.

“Tüm hükümetler ve yönetimler her bir birey yönetiminde ve karar alma sürecinde söz sahibi oluncaya kadar eksik ve kusurludur. Pekiyi herkesin eşit söz hakkı mı olmalıdır? Bu tamamen farklı bir önermedir ve ben aksi durumun daha doğru ve önemli olduğunu düşünüyorum” (Mill, 1977, s. 323).

Mill ’deki çoğul oy fikrinin hem demokratik eşitlik ilkesi ile hem de Mill’in kendi siyaset felsefesi içinde, özellikle insan doğasına dönük eşitlikçi bakışı ve siyasal katılımın yurttaşlar için bir okul olduğu fikriyle çatıştığı açıkça ortadadır (Urbinati, 2002, s. 94).

Modern liberalizmin önemli isimlerinden olan Rawls ise Mill’in çoğul oy ile ilgili düşüncelerinin gerekçelendirebileceğini belirtmektedir. Mill’in çoğul oy düşüncesinde oyu daha az sayılan insanların da faydalanacağını söylediğini belirten Rawls (2005, s. 232-233), Mill’in bu düşüncesinin bireysel özgürlüklerin korunmasının siyasal eşitliklerden daha önemli olduğu düşüncesine dayandığını ifade etmektedir. Bir gemideki yolcular ile geminin kaptanı örneğini veren Rawls, bazı kimselerin kendilerinde daha fazla erdem ve muhakeme gücü olanlara kendi istekleriyle güvenmeyi kabul ettiğini belirtir. Rawls, bu örnek düşünüldüğünde çoğul oy fikrinin “mükemmel” bir şekilde haklılaştırabileceğini düşünmektedir.

Mill, sonradan çoğul oy fikrini terk etmiştir. Fakat bu durum çoğul oy fikrinin rasyonel olmadığı düşüncesinden dolayı değildir. Mill, eğitilmiş bireylerin birden fazla oya sahip olması gerektiğine inanmaya devam etmiştir. Ama çoğul oy uygulamasının eğitim ve entelektüel ayrıcalıklardan ziyade para ve mülkiyetine göre fazla oya sahip olma şeklinde istismar edilebileceğini düşünmüştür (Thomson, 2007, s. 178).

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Liberalizmin önemli isimlerinden olan John Stuart Mill özellikle liberalizmin temel ilkelerinden olan özgürlük ve kadın haklarıyla ilgili yazdıkları yaşadığı dönemin en radikal görüşleri olmuş; sonraki süreçte de referans haline gelmiştir. Bununla birlikte Türkiye yazınında John Stuart Mill’e yeterli düzeyde ilgi gösterildiğini söylemek mümkün değildir. John Stuart Mill’in *On*

Liberty, Utilitarianism ve the Subjection of Women, Considerations on Representative Government gibi kitaplarının tam metin çevirileri bulunmakla birlikte başta *Autobiography* (Otobiyografi) olmak üzere siyaset, toplum ile ilgili önemli yazıların olduğu toplu eserleri ile mantık ve politik ekonomi ile ilgili yazdığı eserlerin çevirisi Türkçe 'de bulunmamaktadır.

Siyasal katılım demokrasinin niteliğini belirleyen en temel değişkenlerden biridir. John Stuart Mill de siyasal katılımın bireylerin entelektüel ve ahlaki (moral) kapasitelerini geliştireceğine inanmaktadır. Bu nedenle başta kadınlara da oy hakkı verilmesi olmak üzere siyasal katılımın kapsamının mümkün mertebe geniş tutulması gerektiğini belirtmiştir. Mill, tüm insanların yönetim işlevine doğrudan katılımının mümkün olmaması nedeniyle ideal hükümet sisteminin temsili demokrasi olduğunu savunmaktadır. Alexis de Tocqueville'in Amerika'da Demokrasi kitabında yer verdiği "çoğunluğun tiranlığı" düşüncesinden etkilenen Mill, insanların teorik ve pratik bilgileri ekseninde hiyerarşik bir sınıflandırmaya tabi tutmuştur. Eğitilmiş, muhakeme ve muhasebe yeteneği gelişkin insanların; bu niteliklerden yoksun olanlardan daha iyi olduklarını ve bu nedenle daha fazla oy hakkı tanınması gerektiğini ileri sürmüştür. Platon'un filozofların kral veya kralların filozof olması gerektiğine ilişkin düşünceleri dikkate alındığında Mill'de görülen bu elitist tutumun kökenlerin oldukça eskiye dayandığı görülmektedir. Mill'in kökenleri eskiye dayanan yönetimin bir azınlık sınıfa tahsis edilmesi fikrinin hem demokratik eşitlik ilkesi ile hem de Mill'in kendi siyaset felsefesi içinde, özellikle insan doğasına dönük eşitlikçi bakışı ve siyasal katılımın yurttaşlar için bir okul olduğu fikriyle çatıştığı açıktır. Duncan (1973) da Mill'in tutumunu "*demokratik platonculuk*", hatta "*burjuva demokrasisi platonculuğu*" olarak nitelendirmektedir.

Duncan'ın (1973) Mill'in "Demokrat bir Platon" olduğu iddiasıyla ifade edilen Mill'in çoğul oy fikri ve genel olarak elitist tutumun demokratik ve liberal prensiplerle uyuşmadığı açıktır. 20. Yüzyılın ilk çeyreğine kadar birçok ülkede uygulanan sınırlı ve çoğul oyun 1930'lardan itibaren birçok ülkede yerini genel ve eşit oy hakkına bırakmasıyla bu fikirlerin teorik ve pratikte düzeyde tartışma konusu olmaktan çıktığı düşünülebilir. Bununla birlikte bazı toplumlarda belli kesimlerce bu fikirlerin dile getirilmeye devam edildiği görülmektedir. Türkiye toplumu benzer elitizm tartışmalarına yabancı değildir. Eski bir mankenin, 2008 yılında katılımcısı olduğu televizyon programında 'Benim oyumla çobanın oyu aynı mı?' ifadelerini kullanması, yine yakın dönemde, 2016 yılında, bir pop müzik sanatçısının bir gazete röportajında "parmak basanla 3 üniversite bitirenin oyu aynı mı?" görüşünü ileri sürmesi "çoban ile profesörün oyu aynı mı?" ve benzeri ifadelerle tanımlanmış ve gündeme gelmeye devam etmiştir. Anti-demokratik söylemlerin ve otoriterliğin toplumsal desteğinin artmasıyla bu ve benzeri görüşlerin daha fazla dile getirileceğini ileri sürmek mümkündür.

KAYNAKÇA

Ağaoğulları, M. A. (2014). *Sokrates'ten Jakobenlere: Batı'da Siyasal Düşünceler*. İletişim Yayınları. 5. Baskı

Arslan, A. (2006). *İlkçağ Felsefe Tarihi: Sofistlerden Platon'a*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Bottomore, T. B. (1997). *Seçkinler ve Toplum* (Çev. Erol Mutlu). İkinci Baskı, Gündoğan Yayınları.

Capaldi, N. (2004). *John Stuart Mill: A Biography*, Cambridge University Press

Dinçkol, B. (2004). Çoğunluk Tiranisine Karşı Bir Çözüm Yolu: Tocqueville'in Siyasal Kuramı, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 5, 149-163.

Duncan, G. (1973). *Marx and Mill: Two Views of Social Conflict and Social Harmony*. Cambridge University Press.

Duverger, M. (1998). *Siyaset Sosyolojisi*, (Çev. Şirin Tekeli). İstanbul: Varlık Yayınları., 5. Basım

Göze, A. (2015). *Siyasal Düşünceler ve Yönetimler*. Beta. 15 Baskı

Held, D. (2006). *Models of Democracy*. Polity Press. 3rd Edition

Hürriyet Gazetesi (29 Mart 2008). Dağdaki çobanla benim oyum eşit olamaz, (<http://www.hurriyet.com.tr/dagdaki-cobanla-benim-oyum-esit-olamaz-8565854>, Son Erişim: 19.05.2017)

Mill, J. S. (2017). *Demokratik Yönetim Üzerine Düşünceler*, çev. Özgüç Orhan, İstanbul: Pinhan Yayıncılık.

Mill, J. S. (2009a). *Considerations on Representative Government*, The Floating Press

Mill, J. S. (2009b). *Autobiography*, The Floating Press

Mill, J. S. (2009c). *On Liberty*, The Floating Press

Mill, J. S. (1973a). De Tocqueville on Democracy in America (Vol. I). *Essays On Politics And Culture*, Ed. Gertrude Himmelfarb. Gloucester, Ma: Peter Smith

Mill, J. S. (1973b). De Tocqueville on Democracy in America (Vol. II). *Essays On Politics And Culture*, Ed. Gertrude Himmelfarb. Gloucester, Ma: Peter Smith

Mill, J. S. (1977). Thoughts On Parliamentary Reform. in: _____. *The Collected Works of John Stuart Mill*. Org. J. M. Robson Et Al. Toronto, London: University of Toronto Press, Routledge & Keagan Paul. V. 19b.

Miller, D. E. (2010). *J.S. Mill*, Polity Press.

Pappè, H. O.; Mill And Tocqueville, *Journal Of The History of Ideas*, Vol. 25, No. 2, Apr. - Jun. 1964, pp. 217-234.

Pareto, V. (2005). *Seçkinlerin Yükselişi ve Düşüşü: Kuramsal Bir Sosyoloji Uygulaması*, (çev. Merve Zeynep Doğan), Ankara: Doğu Batı Yayınları,

Rawls, J. (2005). *A Theory of Justice* (Original Ed.). Cambridge: Belknap.

Reeves, R. (2007). *John Stuart Mill: Victorian Firebrand*, London: Atlantic Books

Riley, J. (2007). Mill's Neo-Athenian Model of Liberal Democracy in N. Urbinati and A. Zakaras, (Eds.), *J.S. Mill's Political Thought: A Bicentennial Reassessment*. (pp. 221- 249). Cambridge and New York: Cambridge University Press

Runkle, G. (1968). *A History of Western Political Theory*. New York: Ronald Press Co.

Tocqueville, A. D. (2016), *Amerika'da Demokrasi*, (Çev. Seçkin Sertdemir Özdemir). İstanbul: İletişim

Thompson, D. (2007). Mill in Parliament: When Should A Philosopher Compromise?, in N. Urbinati and A. Zakaras, (Eds.), *J.S. Mill's Political Thought: A Bicentennial Reassessment*. (pp. 166-199). Cambridge And New York: Cambridge University Press.

Tunçay, M. (2006). *Batı'da Siyasal Düşünceler Tarihi Seçilmiş Yazılar: Eski ve Orta Çağlar*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.

Urbinati, N. (2002). *Mill On Democracy From The Athenian Polis to Representative Government*, The University of Chicago Press

Vergin, N. (2003). *Siyasetin Sosyolojisi: Kavramlar, Tanımlar ve Yaklaşımlar*. İstanbul Bağlam Yayınları.

Zakaras, A. (2007). John Stuart Mill, Individuality and Participatory Democracy, N. Urbinati and A. Zakaras, (Eds.), *J.S. Mill's Political Thought: A Bicentennial Reassessment*. (pp. 200-220). Cambridge and New York: Cambridge University Press

Evgin, E. (20 Haziran 2016). Demokrasi bize fazla, *Habertürk Gazetesi*